

1990, un altre any tràgic per als boscos catalans

Flames a l'estiu

La gran pluviositat de la primavera, combinada amb un estiu sec i freqüents vents de ponent, han preparat un còctel ben explosiu a les nostres muntanyes. Els incendis forestals tenen ara les millors condicions per a expandir-se i alguns incendiàries ho saben.

Fa unes setmanes, la ciutat de València es va veure envoltada per un immens núvol gris. Lentament un plugim de cendra anava embrutant els balcons i les teulades. Era el que quedava del bosc de la muntanya de Gestalgar (els Serrans) que arribava fins a la capital portat pel vent. Un paorós incendi havia destruït més de quatre mil hectàrees del terme municipal i un home d'una de les brigades havia mort en un accident d'helicòpter.

Any rere any, estiu rere estiu, la presència del foc a les nostres muntanyes va eliminant les zones boscoses que encara resten. Després d'uns estius desastrosos per als boscos catalans, la xifra d'hectàrees cremades havia anat minvant els últims anys però aquest estiu ha resultat, i encara no ha acabat, una autèntica tragèdia.

El País Valencià, per la seua situació geogràfica i el seu règim climàtic, és sempre el més afectat pel foc destructor. Enguany, en només deu dies s'hi han cremat més de 20.000 hectàrees, mentre que durant tot l'any 1989 només se'n van cremar 1.651.

UN ANY PERILLÓS

Les característiques climàtiques d'aquest estiu conformen un còctel summament explosiu i que resulta molt difícil de controlar. Francisco Rodríguez Esles, cap d'una unitat forestal de la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat valenciana, declara: "Hem tingut una primavera molt plujosa i això afavoreix que cresca molta herba i molts matolls que a l'estiu s'assequen i són un element molt combustible". Tots els experts mantenen que, a més de la sequedat ambiental, el vent és el principal enemic en la lluita contra el foc. Com diu Francisco Rodríguez, "si hi ha vent, és molt difícil actuar. El vent escampa el foc i si és un

vent sec, com el nostre ponent, encara fa més combustible allò que toca. Crea boires que impedeixen veure bé l'evolució de les flames i resulta molt perillós utilitzar els elements aeris. Enguany hi ha hagut molts dies de vent, és un any molt perillós, hem tingut molt mala sort".

En general, qualsevol vent que supere els trenta quilòmetres de velocitat ja resulta impossible de controlar. La rapidesa amb la qual s'arriba al lloc on s'ha produït és bàsica per a poder dominar-lo. Si es perd el control en un primer moment, ja és molt complicat tornar a recuperar-lo. A Castell de Castells, un petit poble de la Marina Alta, el vent va provocar un front de gairebé trenta quilòmetres i va fer que l'incendi anara d'un costat a l'altre, i que fins i tot arribava a encerclar membres de les brigades que treballaven en l'extinció i que hagueren de fugir travessant el foc.

Lamentablement, el bosc mediterrani és un bosc piròfit, que crema amb facilitat, amb un ecosistema que té poques defenses contra el foc. Qualsevol imprudència o qualsevol foc provocat tenen en els nostres boscos el camp ideal per a convertir-se en incendis devastadors. La presència de l'herba seca i els matolls, i la gran quantitat de boscos de pins carrascosos, que es despullen molt menys de branques que altres espècies, constitueixen un perill potencial constant.

Fa algun temps, veus ecologistes criticaven durament la política de replantació duta a terme per l'ICONA, ja que consideraven que la plantació sistemàtica de pins afavoria la propagació del foc. Per a Francisco Rodríguez, "cap espècie afavoreix l'incendi. Algunes cremen abans, però també tenen l'avantatge que el foc acaba més ràpid. Les que tenen fusta dura, les plantes de fulla plana, tarden més a encendre's però el foc dura molt més. Els ecologistes diuen que les alzines resisteixen més el foc, però qui haja vist

com es propaga un incendi en un alzinar, estarà d'acord que és paorós, que produeix molta més calor que un bosc de pins. A més, nosaltres no tenim boscos amb alzines arbòries, tenim alzines de matoll, que en un incendi provoquen unes flames i una calor realment aterridores i molt difícils de combatre".

EL DIT A LA NAFRA

Si la lluita contra el foc té tots els elements en contra, la política de prevenció és l'única arma que pot tenir algun resultat. Com diu Francesc Robert, director general del Medi Natural de la Generalitat de Catalunya, "la política contra incendis no ha d'encaminar-se només a preparar equips per arribar a temps d'apagar el foc, sinó que cal que els incendis no arriben a produir-se i aprofundir en l'estudi de les causes ens permet conèixer quins remeis podem posar-hi. Parlar de les causes és sempre posar el dit a la nafra".

Segons un quadre que el mateix Francesc Robert ha preparat per a un llibre de pròxima publicació, només el 5% del incendis tenen una causa natural, una tempesta seca. Entre els provocats directament per l'home, un 15% són totalment intencionats. Tanmateix, cal tenir en compte que el percentatge corresponent als incendis que no tenen una causa coneguda no és real. Tal com diu el director general de Medi Natural, "si és deconeguda, això vol dir que no ha estat ni un llamp, ni un abocador, ni una línia elèctrica, les possibilitats que queden apunten a la intencionalitat".

Per a Francisco Rodríguez, les negligències en són la causa fonamental: "Hi ha diversos motius. Des de la gent que fa foc, la qual cosa està prohibida, per calfar-se o calfar el menjar que porta, fins a l'agricultor i les tasques on intervé el foc. Tota la vida s'han cremat els rostolls, la qual cosa és un error en el

Diversos factors es combinen alhora de produir un incendi.

Classificació de les causes dels incendis forestals

- Tempestes seques (Provocats per un llamp) 5%
- Provocats per l'home directament 60%:
 - Treballs agrícoles o forestals 20%
 - Focs d'esbarjo 10%
 - Negligències (cohets, burilles, etc.) 15%
 - Intencionats 15%
- Provocats per l'home indirectament 15%:
 - Línies elèctriques 5%
 - Abocadors 5%
 - Motors i màquines 5%
 - Origen desconegut 20%

Quadre realitzat per Francesc Robert, director general del Medi Natural de la Generalitat de Catalunya.

nostre sòl, que és molt bàsic i encara ho serà més si hi afegim cendra, però ara és més perillós perquè l'agricultor actual és el que jo anomeno *agricultor urbà*, és a dir, l'agricultor que ja s'ha desplaçat del seu mas al poble. Continua fent les mateixes tasques que abans però ara té pressa perquè ha de tornar a sa casa, que no és al mateix lloc on treballa. Per això pren menys precaucions o no s'espera que el caliu estiga totalment apagat, com feia abans quan vivia allí i no tenia televisió, que ara és una distracció molt forta". Per a Enric Amer, membre de la Coordinadora en defensa del bosc, "es va perdre una cultura de la protecció i la

La piromania o el plaer d'incendiar

La piromania està considerada des de fa temps un trastorn mental, i així es tipifica en els diferents manuals psiquiàtrics de diagnosi.

Els trets essencials de la piromania són el fracàs persistent a resistir els impulsos per incendiar, i també la intensa fascinació que produeix incendiar i observar els incendis.

Abans d'iniciar el foc, el piròman experimenta un augment de tensió i una vegada el foc s'ha produït, l'individu aconsegueix plaer intens o alleujament.

Les persones que pateixen aquesta alteració psicològica sovint són reconeguts com a tafaners regulars en els incen-

dis pels seus veïns, per provocar amb freqüència falses alarmes i per demostrar interès en tots els instruments antiincendis. De la mateixa manera, poden ser indiferents a les conseqüències que el foc té per a la vida o per a la propietat, o poden fins i tot obtenir satisfacció de la destrucció resultant.

Encara que, en el cas de la piromania, l'incendi resulta d'un fracàs en la resistència a un impuls, pot existir una considerable preparació anterior a cometre l'acte i el subjecte pot deixar pistes evidents.

Entre la simptomatologia associada a la piromania es troben la intoxicació alcohòlica, les disfuncions psico-sexuals,

el quocient intel·lectual inferior a la mitjana, les frustracions personals cròniques i el ressentiment contra les figures autoritàries. S'han descrit alguns casos en què el piròman es trobava excitat sexualment pel foc.

Finalment, cal ressenyar que la piromania es diagnostica amb més freqüència en els homes que en les dones; i que l'alteració comença a manifestar-se, generalment, en la infància o adolescència.

J. A. Pérez (psicòleg)

seguretat a l'hora de realitzar moltes tasques del camp, es perd en certa mesura la consciència del valor que té la muntanya perquè ja no és rendible econòmicament".

FOSCOS INTERRESSOS

Entre totes les causes, els focs intencionats ocupen un percentatge considerable i a més solen ser els més devastadors perquè el foc va sorgint en diversos focus i obliga les brigades a dividir-se i treballar en molts llocs.

Malgrat que tots els estius es parla d'interessos econòmics en els incendis, la realitat és molt més complicada del que sembla i les causes que mouen els incendiaris són de vegades incomprensibles. Els motius econòmics, per a Francesc Robert, no existeixen. "Això ja està descartat. Per efectes d'urbanisme per exemple, no hi ha cap incendi que provoqui un canvi de qualificació urbanística, a banda que qui vol tenir una urbanització bonica vol també tenir arbres i no vol un desert. Fa deu o quinze anys sí que era habitual, però no ara.

Respecte a la fusta, tampoc és una raó perquè ningú vol comprar fusta cremada, ja que el procés de preparar-la és molt car i a més la llei obliga a reinvertir els beneficis en la repoblació de la muntanya cremada". Tanmateix, tal com diu Francisco Rodriguez, "en boscos d'utilitat pública sí que es fa, però en les pro-

Tots contra el foc

Durant l'estiu entren en funcionament tots els dispositius de les diferents administracions per tal de preparar-se per a lluitar contra el foc. A Catalunya, funciona des de 1987 el programa Foc Verd, que fomenta l'associació d'Ajuntaments i propietaris forestals, les anomenades Agrupacions de Defensa Forestal (ADF), de les quals hi ha actualment cent vuitanta-tres. A més de les ADF els Voluntaris Forestals i i les Patrulles Forestals vigilen per tal de detectar els incendis el més aviat possible i poder actuar amb rapidesa. Per tal de poder vigilar, el departament d'Agricultura, ramaderia i pesca de la Generalitat de Catalunya disposa de setanta-nou punts de guaita que permeten controlar el 70% de la superfície forestal de Catalunya, més dos avions de reconeixement. Una vegada detectat, els Grups d'Actuació Inmediata, dels quals hi ha tretze unitats, s'ocupen de les primeres tasques de contenció. El pressupost per a aquestes activitats serà enguany de 800 milions.

Al País Valencià, els punts de guaita són cinquanta-vuit fixos i quaranta-dos mòbils, depenents de la Conselleria d'Agricultura i Pesca (CAP). De la CAP depenen cent vuitanta guardes forestals i seixanta tres brigades d'extinció, mentre la Diputació de València aporta trenta-cinc brigades més. Tot es completa amb els set helicòpters i els set avions d'extinció, aquest

últims aportats per l'ICONA Prop de nou-cents milions s'invertiran enguany en tasques de prevenció i lluita contra incendis.

A les Illes, La Conselleria d'Agricultura i Pesca (CAP) disposa de vint-i-cinc punts fixos i i un helicòpter que també fa tasques de vigilància. A més de coordinar els cossos de policia, bombers i Guardia Civil, en la lluita contra el foc s'utilitzen les Brigades Apagafocs del Servei Forestal de Balears.

A la Catalunya Nord, els punts de guaita són tretze, mentre que els efectius per a les brigades són de cent quarante homes com a dotació estable més els voluntaris que poden beneficiar-se de la Renda Mínima d'Inserció a càrrec de l'estat Francès. Informacions recollides per Juli Rodés

pietats privades moltes vegades no s'és tan exigent. Jo sí que crec que algú crema el bosc per poder vendre la fusta. La ven més barata però pot vendre tot un bosc, mentre que si no es crema s'ha de limitar a la quota assignada".

No obstant això, molts incendis provocats tenen motius que poden semblar ridículs. "Es pot cremar un bosc perquè el propietari no vol vendre'n una part, o perquè no t'ha deixat el seu terreny per a pastar, o perquè l'ajuntament no et deixa caçar o perquè creus que no t'han pagat el que et tocava dels beneficis comuns de la fusta, o per altres raons que no es poden comprendre si no s'està en el poble afectat i es coneix el que passa allí", comenta Francisco Rodríguez, "sol ser gent de baix nivell cultural que no comprèn el que fa i que no aprecia el valor del bosc". Les històries sobre grans operacions especulatives deixen pas a unes motivacions molt més quotidianes i incomprensibles.

Un altre apartat és el dels piròmans, pertorbats que necessiten calar foc a alguna cosa per tal de superar tensions interiors. La passada setmana una veu anònima avisà els bombers d'Alacant que hi havia foc a la muntanya que envolta el castell de Santa Bàrbara. Quan els bombers tornaren d'apagar-lo, la veu tornà a avisar, i així diverses vegades fins que la policia va establir un control i va detenir Manuel E.L., que havia estat internat en el centre psiquiàtric de la Santa Faç. Tant els piròmans com els que provoquen els incendis sense patir cap malaltia psicològica resulta molt complicat capturar-los. Enmig de la muntanya i amb la pressió d'haver d'atendre l'incendi, és molt fàcil escapar sense deixar empremtes al darrere. Fins i tot quan s'han trobat bidons de gasolina o s'ha vist algun cotxe per la zona afectada, els culpables han pogut fugir sense massa problemes.

El resultat d'aquesta combinació, bosc piròfit, situació climàtica seca i destructiva actuació humana és una desaparició progressiva de les masses boscoses, amb l'alarma constant de la desertització cada vegada més real. Com manifesta Enric Àmer, "es pot continuar la repoblació, però el sòl ha perdut una capa, i això vol dir que s'ha empobrit i en un procés llarg aquest empobriment pot ser irreversible". Així les coses, cada vegada, té més sentit la pregunta, ben trista, de: ¿què queda per cremar?

Jordi Sebastià